

Yaşasın Türk Tayyareciliği! Tam 92 Yıl Önce...

...Vecihi XIV Tayyaresi Sertifikasyonu ile Öğrendiklerim

Can EREL

Uçak Mühendisi

can.erel@canerel.com.tr

Bugün, Türk havacılığı için önem ve ayrıcalığa sahip iki gelişmenin,

İlk Türk Sivil Hava Aracının (VECİHİ XIV) İlk Uçuşu - 27 Eylül 1930

İlk Türk Sivil Havacılık Mektebi (Öğretim) Başlangıcı - 27 Eylül 1932

yıldönümlerini büyük bir heyecan ve mutlulukla idrak ediyor, bu öncü faaliyetleri gerçekleştirenleri minnet ve rahmet ile anıyor, süreçlerdeki zorluklar, gelişmeler ve sonuçlarını daha da ayrıntılı inceleyip düşünerek ders çıkarmaya çalışıyoruz...

Bu anlayış ve heyecan ile sürekli araştırmalarımda Tayyareci Vecihi büyüğümün "Vecihi XIV" tayyaresinin tip sertifikasyonu töreni ile ilgili anılarından, Türk ve Çek bayrakları içinde defne dalı ile çerçevesi beyaz bir levha üzerinde büyük harflerle yazılı "**Yaşasın Türk Tayyareciliği**" sözünü öğrenmiştim; yıllardır da havacılık paylaşımlarımın sonunda sürekli kullanırım.

Vecihi XIV tayyaresinin sundurma altında görüldüğü,

fotoğrafının uzun uzun seyrederek düşündüğüm dün ve bugün de...

...havacılık penceresinden de olsa, yüce Türk Milletinin anısının, değerinin ve varlığının Türk Milletinde kalarak yaşayacağı, öğrenilip-bilinip-geliştirileceği olanaklar/ortamlar oluşabilmesi amacı ile T.C. devletin, kurumsal ve bireysel ilgililerle iş birliğinde en kısa zamanda "**Endüstriyel Tarih**" & "**Endüstriyel Anıt ve Sit**" konularında kalıcı ve sürdürülebilir çözümler bulmasını sürekli gündeme getirerek istememin bir başka nedeni ortaya koyacak bir tespiti, araştırma ve görüşme notlarımdan yararlanarak iki paylaşım ile ortaya koymaya çalıştım:

İlk paylaşımımı, Tayyareci Vecihi Hürkuş Müzesi Derneği tarafından "[Vecihi Hürkuş ve Nisan](#)" başlığı ile yayınlanan yazından, "[Vecihi HÜRKUŞ Anlatıyor...](#)" belirlemesi ile tayyareci büyüğüme mal edilmiş, Vecihi XIV" tipi tayyarenin Çekoslovakya'daki sertifikasyon süreci sonucundaki tören anılarının ilgili kısımlarından alıntılarla sunuyorum:

"...

Mühendis Bervida ile gazinonun içine girdikten sonra büyük salonun kapısından ayağımı atarken bütün vücudumun titrediğini hissetmiştim. Tam karşıma gelen duvarın ortasında etekleri düğümlenmiş Türk ve Çek bayrakları içinde defne dalı ile çerçevelenmiş beyaz bir levha üzerinde büyük harflerle "**Yaşasın Türk Teyyareciliği**" yazısını görmüş, önce bu yazıyı, sonra da salonda bulunanları selamlamıştım. Bu ibare beni teshir etmişti. Bu samimi centilmence davranışı ve bu merasimi hazırlayanlar, komisyon azaları ile birlikte Danek fabrikasında çalışan Azerbeycanlı arkadaş mühendis Sultan Bey'miş.

Dr. Styha yerinden kalkarak bana elini uzattı ve Almanca şu sözlerle hitabetti:

"Çek tayyarecileri, Türk tayyarecilerini ve başarılarını selamlamak için bu günü güzel bir fırsat saymışlardır ve bu fırsatı size borçluyuz. Güzel eserinizin tetkiki işinde yaptığımız hizmetin bilhassa muvaffakiyetle neticelenmesinden son derece memnunuz. Bu

münasebetle, tayyarenize ait muamelesi tamam olan dosyayı size tevdi etmek üzere, yorgunluktan uzak bir huzur içinde buluşmayı düşünerek sizi davet ettik"

dedi.

...

Derin saygı ve şükran sözleriyle aldığım bu zarfın üzerinde "*Vecihi XIV tip tayyaresi*" yazılı idi. İçinde tayyaremin beynelmilel CINA vasıflarına haiz iyi bir mektep ve spor tayyaresi olduğuna dair bir diploma, tayyarenin aerodinamik ve statik hesapları ve protokol bulunuyordu. Vesikaların hepsi de tasdikli ve Nafia Nezareti'nin mühürlerini taşıyordu.

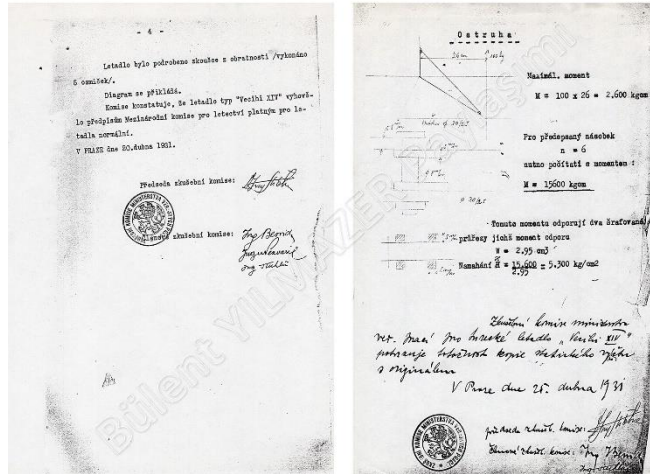
Çek teknik komisyonu çalışmaları, hangar, konaklama, uçuşlarda yaptığım akaryakıt sarfları ve yardımcı işçi ücretleri hesapları olarak borçlarımı sorduğumda aldığım cevap; "*Bir hiç, tek temennimiz, Türk havacılarının başarısı*" sözü oldu.

Tam bir muvaffakiyetin verdiği sevinçle hazırımı candan tekrar selamladım ve bu merasimden dolayı teşekkürlerimi ayrı ayrı sunarak dağıldık.

..."

İlişkili ikinci paylaşımım, ODTÜ'de "Havacılık Tarihi" dersleri veren Mühendis ve Tarih Bilimci sevgili Bülent YILMAZER ile görüşmelerimde öğrendiğim incelemeleri ve kopyalarını elde ettiğim eriştiği belgelere göre paylaştıkları:

"Vecihi XIV'ün Çek Bayındırlık Bakanlığı Müfettişliği tarafından (*CINA tarafından değil!*) 25 Nisan 1931 (23 Nisan değil!) tarihinde "turizm" sınıfında ("*mektep ve spor*" değil!) sertifikalandırıldı.

Bu sertifikasyona dair Lehçe (Çek dilinde) rapor sayfalarında uçağın boyutları, motoru, boş ve dolu ağırlığı gibi teknik özelliklerine ait sayısal veriler var; Çek test komisyonunun uçağın teknik özelliklerini ıslak imzalar ve kaşe ile onayladığı sayfada daktilo ile yazılmış "20.dubna 1931 (20 Nisan)" tarihi var.

Statik hesap raporunun ıslak imzalı ve kaşeli son sayfasındaki ifadelerin, tarih (25 Nisan 1931) ve imzaların Vecihi'nin hatıratında bahsettiği, sertifika dosyasının kendisine verildiği toplantı sırasında elle yazıldığını düşünüyorum.

Bu durum; İstanbul Havalimanı sertifikasyonunda yaptığınız gibi, sertifikasyon teknik ekibinin 28 Ekim 2018 günü onay vermesi sonrası havalimanının 29 Ekim 2018 günü devlet töreni ile hizmete açılmış olmasına benzer, Vecihi XIV tayyaresinin sertifikasyon onayı 20 Nisan 1931 günü verilmiş, tören 25 Nisan 1931 günü yapılmış."

Özetle, bugün ilk uçuş yıldönümünü kutladığımız Vecihi XIV tayyaresinin sertifikalandırılan tipi ve sertifikasyon tarihi bugüne kadar bilinenlerden farklı!

...beş ay önce, bu yıla kadar, İstanbul semalarında Türk'ün tayyare ile ilk uçuşunun 26 Nisan 1912 günü olmamasına benzer bilenen ve gerçek farkı bu önemli gelişmede de vardı!

İlk kitabımı yazma nedenim,

"Ancak kavranmış doğru bir toplumsal geçmiş..."

...bugünün terazisi, geleceğin pusulası olabilir!"

düşüncemdi; bir kanıtı daha oldu, bu tespit...

İşte o an yeniden aklıma geldiler...

Ne demişti, Prof. Werner ALBRING?

"The writing of history, historiography, is the 'doing of history', and engineers should make sure that the historiography of engineering is not left entirely to historians. Recognition of this activity by the profession is very important."

(Ref: DLRK 2023 "Aviation History" oturumunda söz alan Dr. Dietrich ECKARDT'a ithafen Dr. Emir ÖNGÜNER [paylaşımı](#))

Ve ne diyordu, yüce kurtarıcı ve kurucu önder Gazi Mustafa Kemâl, 11 Ekim 1925 günü İzmir Belediyesi'ndeki Halka Nutuk'unda?

"Arkadaşlar! ...bugün o devirde bulunuyoruz ki, birbirimize daima hakikati söyleyeceğiz. İsterse bu hakikat iyi veya fena olsun, felaket veya saadet getirsin, fakat illa hakikati söyleyeceğiz."

(Ref: Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt: 18 (1925-1927), Kaynak Yayınları, 2006, s. 53.)

...

Bu tespit ve değerlendirmeleri dikkate alarak güne gelelim; bugünden geleceğe bakalım!

Bilgiye ve belgeye erişim kolaylaşıp, endüstriyel bilgi ve deneyimi olan, tarihe ilgili araştıranlar arttıkça tespit edilecek gerçekler ile benzer pek çok farklılığı göreceğiz.

O nedenle, yüce Türk Milletinin anısının, değerinin ve varlığının Türk Milletinde kalarak yaşayacağı, öğrenilip-bilinip-geliştirileceği olanaklar/ortamlar oluşabilmesi amacı ile T.C. devletin, kurumsal ve bireysel ilgililerle iş birliğinde en kısa zamanda,

- Endüstriyel Tarih,
- Endüstriyel Anıt ve Sit,

konularında kalıcı ve sürdürülebilir çözümler bulması elzem!

Ve tabii, paylaşım ve yorumları ile bu değerlendirmelerimde katkısı olan sevgili Bülent YILMAZER ve sevgili Emir ÖNGÜNER'e 'e teşekkür ediyorum.

Ulusal havacılık ve uzay ekosistemimizin öncüleri ve onlara destek olup katkı sağlayanların da aziz ruhları şad olsun; ışıklar içinde uyusunlar dilerim.

Yaşasın Türk Tayyareciliği!

Kaynakça :

1. Can EREL; "[CAN'CA Türkiye'de, Endüstrinin Gelişiminde İz Bırakanlar](#)" Kitabı; Ankara, Mart 2014.
2. Can EREL; "[Tam 111 Yıl Önce, İstanbul Semalarında Türk'ün Tayyare İle İlk Uçuşu](#)"; Nisan 2023.
3. Bahadır GÜRER; "[Vecihi Hürkuş ve Nisan](#)"; TVHMD Yayını, 29 Nisan 2020.

